

Pracovní překlad: Otevřený dopis „Jacobi Fichtovi“ (1799)

Přeloženo z: F. H. Jacobi, *Jacobi an Fichte*, in: ders. *Schriften zum transzendentalen Idealismus*, vyd. W. Jaeschke, I.-M. Piske, sv. 2,1, Stuttgart, Hamburg: Meiner, Frommann-Holzboog, 2004, str. 187–239.

3. března 1799

Dnes je tomu, můj nejdražší příteli, již šestý týden, co ve svém nitru nedočkavě a marně čekám na jasný den, abych Vám napsal. A tak konečně dnes, v den, kdy jsem k tomu ještě méně způsobilý než v kterýkoliv předešlý, kladu pero na papír s pevným předsevzetím, že je neodložím dříve, než budu mít dopsáno. Sám nevím, co jsem si to tímto předsevzetím, jehož jsem se ze zoufalství chopil, stanovil. Ale tím spíše je přiměřené mé *nefilosofii*, jejíž jádro tkví v *ne*-vědění stejně jako tkví jádro té Vaší filosofie výhradně ve *vědění*, pročež si dle mého nejniternějšího přesvědčení zaslouhuje jen Vaše filosofie, aby byla zvána filosofií v *užším* smyslu.

Zmiňuji to při každé příležitosti a jsem ochoten se doznat veřejně k tomu, že Vás považuji za pravého mesiáše spekulativního rozumu, za nefalšovaného syna zaslíbení *veskrze* čisté, v sobě a *skrze* sebe jsoucí filosofie.

Nelze Vašemu myšlení upřít ducha spekulativní filosofie, a proto od počátku neodbytně usilujete o to, abyste jistotu dvou vět, které jsou pro běžného člověka *stejnými*, učinil *nestejnými*.¹ Jedna věta musí být usilovně podřazována druhé tak, aby byla vposled jedna *úplně* odvozena z druhé a druhá z první, aby před zrakem Vaší filosofie, *vševidoucím* zrakem, vystoupila výhradně *jedna* bytnost a *jedna* pravda! Jakmile spekulace postoupila takto daleko a stvořila znestejňováním novou stejnost, ze zániku oné *přirozené* stejnosti vzchází jiná, umělá stejnost jistého vědění, která se konečně vyjevuje v podobě *Já* a *Ne-Já*, tohoto zcela *nového stvoření*, které z takovéto filosofie bezprostředně vzchází! Jakmile spekulace v tomto uspěla, podařilo se jí spontánně vytvořit úplnou *vědu* pravdivého.

Z toho je patrné, že dvě hlavní cesty – materialismus a idealismus, tedy pokus vysvětlit vše z matérie, která určuje sebe samu, anebo v případě idealismu z intelligence, která se určuje ze sebe sama – mají stejný cíl: jejich směřování není protichůdné, spíše se zdá, že se obě cesty postupně natolik přibližují, až se vposled dotýkají. Vposled se totiž musí spekulativní materialismus, který formuluje svou metafyziku, sám ze sebe oduševnit v idealismus, neboť *pro myslící mohutnost, která myslí důsledně*, existuje vedle dualismu jen egoismus, který je buď počátkem, či koncem.

Chybělo jen málo a takové rozpuštění materialismu v idealismu by bylo dokonáno již Spinozou. Jediná substance stojí v základu rozprostrané i myslící bytnosti a obě bytnosti tak nerozlučně spojuje. Sama pak není ničím jiným než absolutní identitou objektu a subjektu. Tato identita je však nezpředměnitelná, uplatňuje se jen v soudech a zakládá se na ní systém nové filosofie – systém *nezávislé filosofie intelligence*. Je pozoruhodné, že Spinozovi nikdy nepřišlo na mysl, aby svou filosofickou krychli přetočil a svrchní stranu, stranu *myšlení*, kterou on nazýval *objektivitou*, učinil stranou spodní, tedy tou, kterou sám označoval jako subjektivní, jako *formální*; potom by mohl prozkoumat, zda jeho krychle zůstává nadále touž, nadále jediným pravým filosofickým ztvárněním oné věci. Kdyby takový pokus podnikl, není pochyb o tom, že by se mu pod rukama vše změnilo: krychle, která byla

¹ Jacobi míní tyto dvě věty „Já jsem.“, „Existuje svět vně mě samého.“ – Pozn. překl.

² Vědosloví je zde jiný výraz pro Fichtův transcendentální idealismus. – Pozn. překl.

³ Narážka na Fichtovu první zásadu Já=Já. Fichte tuto základní identitu sebevědomí, která je

dosud substancí, *jedna* matérie dvou zcela odlišných bytností by se mu před očima rozplynula; a místo toho by vzplál čistý plamen, který se vzněcuje sám ze sebe a který nepožaduje žádný *prostor*, žádnou *živnou látku*. *Transcendentální idealismus!*

Volím tento obraz, protože jsem si díky této představě takového *převráceného* spinozismu vůbec poprvé zjednal vstup do vědosloví.² A nadále ve mně přetrvává toto ztvárnění, tedy ztvárnění materialismu bez matérie nebo *mathésis pura*, tedy nauky, v níž skýtá čisté a prázdné vědomí matematický prostor. Nemusím zde zdlouhavě vykládat, že čistá matematika usiluje o to, aby v myšlenkách stvořila celý svět tak, že předpokládá rýsování rovné přímky (tedy pohyb se vším, co je s tímto pojmem spjato a co se sebou nese), konstruování kružnice (měřítko, plocha, útvar, kvalita, kvantita, atd.), matematická *tělesa*. Nakonec jen ten by byl schopen pohrdat transcendentální filosofií, kdo by byl natolik neznalý a navíc by do té míry postrádal vkus, že by neuznával geometrii a aritmetiku s tím odůvodněním, že ani jedna věda nevytváří nic, co by bylo hodnotné, protože aritmetika nevytváří žádné substance, a geometrie zase nepracuje s čísly.

....

My dva, kteří žijeme jen pro ducha a kteří jsme poctiví vědci neobávající se žádného nebezpečí, se krom toho shodneme na pojmu vědy: že totiž věda jako taková spočívá v sebevytváření svého předmětu, a tak není ničím jiným než tvořením *v myšlenkách*; že tedy *vlastní* obsah každé vědy je pouze vnitřním jednáním, a věda tak spočívá *v nutném druhu a způsobu* takového *v sobě svobodného* jednání. Tvrdím stejně jako Vy, že každá věda je *objekt-subjektem* podle praobrazu *Já*, kteréžto jediné je vědou o sobě, a tak je principem a rozpustným prostředkem všech předmětů jednání, je mohutností jejich destrukce i konstrukce *výhradně ve vědeckém smyslu*.

Lidský duch hledá ve všem a prostřednictvím všeho pouze sebe sama tím, že vytváří pojmy, vzmáhá se a vzpouzí se; bezustání se odtrhává od okamžikem podmíněného jsoucna, které jej chce jakoby pohltit, a tím zachraňuje svou svojskost a své bytí v sobě, následně klade ono jsoucno sám ze sebe, a nyní tedy svobodně. Nakolik je tato činnost inteligence činností inteligence, je nutná. Neexistovala-li by tato činnost, neexistovala by inteligence. Jsme-li si tohoto vědomí, pak by to byla největší troufalost, kdybychom chtěli touhu po vědě v nás samých nebo v druhých utlumit; největší troufalostí by bylo věřit, že je snad možné filosofování *přehnat*. Přehnat filosofování, to by znamenalo – přehnat přemítání.

Oba tedy chceme s podobnou vážností a s podobným nasazením, aby se věda vědění, která je jednotou všech věd, světová duše ve světě poznání, stala úplnou. Lišíme se v jediném: Vy chcete, aby byl základ vši pravdy odhalen ve vědě vědění, naproti tomu chci já, aby se stalo zjevným, že tento základ a spolu s ním *pravda sama* jsou nutně přítomny *mimo* vědu. Můj úmysl však v žádném ohledu nestojí tomu Vašemu v cestě, stejně jako ten Váš nestojí v cestě tomu mému, protože já rozlišuji mezi pravdou a *pravdivostí*. Vy nevěnujete žádnou pozornost tomu, co já nazývám *pravdivostí*, což jako učitel vědosloví – ani dle mého úsudku – nemůžete.

...

6. března

Rozum (*Vernunft*) je odvozen od vnímání (*Vernehmen*). Čistý rozum je vnímání, které vnímá *výhradně* sebe sama. Anebo: čistý rozum vnímá pouze sebe sama.

Filosofování čistého rozumu je tedy jako chemický proces, v němž je vše vně rozumu proměněno v nic, a tak vposled zbývá jen natolik čistý duch, že ve své čistotě sám

² Vědosloví je zde jiný výraz pro Fichtův transcendentální idealismus. – Pozn. překl.

není ničím, ale spíše je jen schopen vše vytvářet, znovu vše vytváří v takové čistotě, že jeho výtvořiny nejsou ničím a vše tak může být dáno jen v tvořivém duchu: vše je pouhým činným činem (*That-That*).³

Aniž by si toho byli vědomi, kladou si všichni lidé, nakolik vůbec touží po poznání, za poslední účel čistou filosofií. Neboť člověk poznává jen tím způsobem, že uchopuje – a uchopuje jen tehdy, proměňuje-li věc v pouhý útvar, a pak zas *útvár ve věc, věc v nic*.

Přesněji!

Uchopujeme věc jen natolik, nakolik ji konstruujeme, nakolik ji jsme schopni nechat *vyvstat* v myšlenkách. Pakliže ji nekonstruujeme, v myšlenkách sami netvoříme, nechápeme ji.

...

Lidský duch, jehož filosofický rozum naprosto nepřekračuje svou vlastní produkci, se tak musí stát *tvůrcem světa*, má-li proniknout do říše podstat, aby je myšlenkami dobyl. A z toho plyne, že se musí rovněž stát tvůrcem sebe sama. Pouze nakolik se mu bude dařit posledně řečené, bude postupovat v prvně zmíněném. Ale i svým vlastním tvůrcem může být jen za zmíněné obecné podmínky: musí se sám co do své *podstaty* zničit, aby vznikl pouze v pojmu a aby se rovněž pouze v pojmu získal, v pojmu čistého absolutního vycházení a vcházení, což je původně přecházení od ničeho k něčemu pro nic a v ničem, anebo se duch pohybuje v pojmu kyvadlového pohybu, který si coby *kyvadlový pohyb* nutně v *obecně* klade sám své meze; ale určité meze mu jsou vlastní jen nakolik je *zvláštním* pohybem, jen silou *nezbadatelného* omezení.

....

Samy o sobě jsou naše vědy hrami, které duch vymýšlí, aby sám sebe zabavil. Ve smýšlení těchto her *pouze organizuje svou nevědomost*, aniž by se přitom byl o kousíček přiblížil poznání *toho, co je pravdivé*.

....

A já proto nechápu, jak se může člověk spokojit s vědeckým poznáním, jak se může někdo vzdát veškeré pravdy a spokojit se jen s pravdou vědeckou a jak se může radovat z poznání, že jiná než tato pravda neexistuje. Když člověk přišel na kloub – a Fichtovi se zadařilo – vědeckému vědění, které má před očima stejně jasně jako já, a když tedy nahlíží, že v čisté vědecké bytnosti pouze hrajeme hru s prázdnými čísly, hru s čísly čísel, že vypočítáváme nové věty jen proto, abychom počítali *dále*, pak by měl otázku po významu čísla, po jeho obsahu považovat za nesmyslnou, směšnou, ubohou. Opakuji: nerozumím tomuto jásotu nad odhalením, že existují pouze *pravdy*, ale nic *pravdivého* a nerozumím oné nejčistší *lásce* k pravdě, která již nežádá *pravdivost samu*. Láska je to božsky soběstačná, protože přešla z *podvodu pravdivosti* do čisté podstatné pravdy *podvodu*. Opatrně a kradmo si posvítila na Boha – *nezmizel*, protože vůbec *nebyl*. Psyche nyní již prohlédla ono tajemství, které její zvědavost tak

³ Narážka na Fichtovu první zásadu Já=Já. Fichte tuto základní identitu sebevědomí, která je podmínkou každého poznání či vědomého bytí vůbec, označuje rovněž jako „Tathandlung“, jako „činné jednání“. – Pozn. překl.

dlouho nesnesitelně trýznilo, a teď už ví, ona blažená! Vše vně ní se proměnilo v nicotu a ona sama v přízrak, přízrak ani ne něčeho, ale v *přízrak o sobě*: proměnila se ve skutečné nic, v nic skutečnosti.

....

Za pravdivé považuji to, co vědění předchází a co je vně vědění; pravdivé je to, co vědění a *mohutnosti* vědění, *rozumu* vůbec původně skýtá význam.

Rozum předpokládá něco, co lze vnímat. Závisí tedy na pravdivosti: je mohutností, která předpokládá pravdivost. Rozum, který nepředpokládá pravdivost, je nesmysl.

Člověku je sice vlastní rozum, nikoliv však mohutnost *vědy* pravdivosti; náleží mu pouze cit a vědomí *nevědomosti* toho, co je pravdivé: je mu dáno *tušení* pravdivého.

Rozum, který kromě toho, že pojímá pravdivost, vytváří ze sebe samého veškerou pravdu, tedy rozum, který je *vlastní bytostí pravdy* a který v sobě samém nese *dokonalost života*, takovýto samostatný rozum, plnost dobrého a pravdivého, musí existovat, anebo neexistuje nikde ani dobro ani pravdivost. V tom případě by však kořenem přírody a všech bytostí byla čistá nicota a poslední účel rozumu by spočíval v odhalení tohoto velkého tajemství.

Tak jistě jako mi je vlastní rozum, tak jistě *nevlastním* spolu s tímto lidským rozumem dokonalost života, *nevlastním* plnost dobra a pravdivosti; a tak jistě jako spolu s lidským rozumem toto *nevlastním*, *a jsem si toho vědom*, stejně tak *jsem si vědom*, že existuje vyšší bytost, z níž pocházím. Proto se taky ani já ani můj rozum neřídíme heslem: „Já“, ale „Více než Já!“, „Lepší než Já!“ – „zcela Jiný“.

Nejsem a nechci být, pokud není On! Já sám si vskutku nemůžu být nejvyšší bytostí... A tak mi můj rozum instinktivně vstípil *Boha*. To, co je ve mně nejvyšší, poukazuje neodolatelnou silou k nejvyšší svrchovanosti nade mnou a vně mě. Nutí mě, abych věřil, že vně mě existuje to, co je nepochopitelné, snad i co do pojmu *nemožné* – co je možné jen z lásky a skrze lásku.

Rozum má do oka vsazené božstvo, má je nutně *před* očima, a jedině proto považujeme rozum za cosi, co převyšuje svojskost spočívající v *prostém smyslovém* rozvažování. A přistoupíme-li na toto, může nám dávat smysl výrok, „že rozum je účelem, osobnost však jen *prostředkem*“ a rovněž pak můžeme shledat za pravdivé, „že rozum je účelem, osobnost však jen *prostředkem*“.

„Bůh je to, co všude zapřičiňuje to, co je lepší,“⁴ pronáší vznešená slova Timaios. Je původem a mocí *dobra*.

Ale dobro – to je co? Kdyby nebyl Bůh, nevěděl bych si rady.

Spočívá-li v těchto jevech veškerá pravda tohoto světa a nemá-li svět jevů potažmo žádný hlubší význam, nemá-li nic, co by zjevil kromě sebe, pak se mi stává přízrakem, tváří v tvář jemuž proklínám vědomí, v němž mi tato ohavnost vzniká. Jako nějaké božstvo pak na své vědomí povolávám zkázu. A rovněž vše, co jsem dosud zval dobrým, krásným a posvátným, se mi proměňuje v nestvůru, která rozvrací mého ducha. Rve mi srdce z prsou, jakmile předpokládám, že by toto vše ve mně existovalo beze vztahu k vyšší pravdivější bytosti, že by toto vše nebylo pouhým *podobestvím* a *odleskem*, že mi nitro skýtá jen prázdné vědomí a *báseň*.

Přiznávám tedy, že nevím, co je *o sobě dobré*, že i o tom mám jen *přibližné tušení*; jsem pohoršen, že mi chce někdo místo něho vnutit vůli, která nic nechce, tuto

⁴ Platón, *Timaios*, 30a. – Pozn. překl.

prázdnou skořáčku samostatnosti a svobody v absolutní neurčitosti, a pakliže se tomuto vzpírám, jsem obviněn z ateismu, z *pravé* a skutečné *bezbožnosti*.⁵

Ano, jsem ateista a neznaboh, který vzdoruje *vůli, která nic nechce*.⁶ Já chci lhát stejně jako lhala umírající *Desdemona*,⁷ chci lhát a podvádět jako *Pyladés*, který se vydával za *Oresta*,⁸ chci vraždit jako *Timoleón*,⁹ chci porušit zákon a přísahu jako *Epaminondas*¹⁰ nebo jako *Johann de Witt*,¹¹ chci se rozhodnout k sebevraždě jako *Otho*,¹² chci se provinít svatokrádeží jako *David*,¹³ taky chci škubat klasy v den *sabatu* jen proto, že mi *vyhládlo*.¹⁴ *Zákon je stvořen pro člověka, nikoliv člověk pro zákon*. Jsem tento neznaboh a vysmívám se filosofii, která mě proto nazývá bezbožným, vysmívám se jí i její nejvyšší bytnosti. Ve svém nitru si jsem naprosto jistý, že *privilegium aggratiandi*,¹⁵ které stojí na straně takovýchto zločinů proti čisté literě absolutního, obecného, rozumového zákona, je skutečným *majestátním právem* člověka, pečetí jeho důstojnosti a božské přirozenosti.

Nepoučujte mě o tom, co umím vysvětlit lépe, než je Vám milé, totiž to, že má-li vzniknout *obecně platný, přísně vědecký systém* morálky, musí být nutně založen na *vůli, která nic nechce*, na oné *neosobní osobnosti*, pouhé *jáskosti* Já bez svojskosti,¹⁶

⁵ Narážka na Fichtovu stať *O důvodu naší víry v boží světovládu* (1798/1799), v níž se Fichte brání před ateismem tím, že osočuje z ateismu ty, kteří pojmají Boha jako osobnost. Fichte argumentuje následovně: osobnost je ze své podstaty čímsi omezeným, a tedy konečným, Bůh je však neomezený a nekonečný, a tudíž nemůže být osobností. Ten, kdo pojmá Boha jako konečnou bytost, si tudíž vytvořil modlu, a může být osouzen z ateismu. – Pozn. překl.

⁶ „Vůle, která nic nechce.“ – pojem vůle, který Jacobi spojuje s Fichtovým pojmem vůle. I Jacobi si je však vědom toho, že Fichtova vůle něco chce, avšak chce jen sebe samu – tedy usiluje spočinout v identitě Já=Já, vůle tak chce bytostně pouze sama sebou. Takovéto chtění však Jacobi nerespektuje jako chtění: chtění je založeno na vztahu k čemusi vnějšmu, k tomu, co překračuje Já.

⁷ Viz W. Shakespeare, *The Tragedy of Othello, the Moore of Venice*, V. akt, 2. scéna. – Pozn. překl.

⁸ Euripidés, *Orestés*, verše 726–806. Vliv mohlo mít na Jacobiho rovněž Goethovo ztvárnění Pylada v jeho adaptaci tragédie: Pyladés je v Goethově pojetí představen jako muž jednání, který si je vědom toho, že chce-li člověk jednat, nemůže si uchovat nevinnost. Např. zaznívá: „A mám-li být upřímný, nemyslím si, že úskoky a lstivost zahanbují člověka velkých činů.“ Dále: „Život nás učí – a i ty se to naučíš –, abychom byli méně přísní k sobě i k druhým. Lidstvo se vyznačuje zvláštní složitostí, je tak podivuhodně ustaveno a spleteno, že nikdo není schopen uchovat si čistotu a vyhnout se zmatení ve vlastním nitru či zmatení ve vztahu k ostatním.“ (Akt IV, verš 1654–1660). – Pozn. překl.

⁹ Timoleón (410–337 př. Kr.), korintský vojevůdce a politik, donutil v roce 343 př. Kr. syrakuského tyrana Dionýsia II., aby se zřekl vlády. Nechal zavraždit svého bratra, který se přidal na stranu nepřítele. – Pozn. překl.

¹⁰ Epaminondás (410–362 př. Kr.), thébský generál a státník, ačkoliv stál původně ve službách Sparty, obrátil se proti Spartě a porazil ji v bitvě u Leukter, díky čemuž se Théby staly přední mocí v Řecku. – Pozn. překl.

¹¹ Johann de Witt (1625–1672), významný nizozemský politik. Při vyjednáváních s Cromwellem o ukončení anglo-holandská války se uchýloval k podvodům a intrikám, aby získal pro svou zem výhodu. – Pozn. překl.

¹² Marcus Salvius Otho (32–69 po Kr.) je jedním ze tří římských císařů, kteří se v roce 69 postupně stávají nástupci Nera. Poté, co je Otho poražen Vitelliem, který se stává císařem, spáchá Otho sebevraždu. – Pozn. překl.

¹³ I *Sam* 21,2–7, srv. *Mt* 12,3–4. – Pozn. překl.

¹⁴ *Mk* 2,23–28. – Pozn. překl.

¹⁵ O *jus aggratiandi* hovoří krátce Kant v *Metafyzice mravů* (*Metaphysik der Sitten*, Akademie-Ausgabe, VI, S. 337). Poznává, že právo na milost je nejchoulostivější z práv suveréna: milost nesmí být dle Kanta udělena za zločin, který občan spáchá proti druhému občanu, neboť beztrestnost je nejvyšším bezprávím. Suverén může občana omilostnit výlučně za předpokladu, že to byl suverén sám, který se dopustil vůči občanu nespravedlnosti. – Pozn. překl.

¹⁶ Jacobi zde konfrontuje „jáskost“ (Ichheit) a „svojskost“ (Selbstheit) – zatímco je jáskost vědomým pojmem Já a racionálním sebevztahem, spočívá „svojskost“ ve smyslovém, citovém vztahu k sobě samému. Toto rozlišení pak vstoupí např. i do Hegelovy *Encyklopedie filosofických věd*. – Pozn. překl.

zkrátka na samých *čistých a prostých nepodstatnostech*. Ve jménu jistého vědeckého kroku musíte – a vskutku Vám nezbyvá nic jiného – podrobit svědomí (vědomého ducha) živoucí mrtvole rozumnosti a svědomí tak učinit slepě poslušné zákonu, hluché, němé a bezcitné. Jeho živoucí kořen, který je *srdcem člověka*, musíte – ano, *musíte* při všech Vašich nebesích a při všech *kategoriích*, které jsou pro vás Apollónem i músami – vytrhnout i s poslední tkání! Protože jen díky tomu jsou možné *nepodmíněné* obecné zákony, pravidla *bez výjimky* a *tvrdšíjní* poslušnost. Pak svědomí nepochybuje o ničem ve svém nitru ani *vně sebe* a kyne mu *ex cathedra* dřevěná ruka udávající směr na všech válečných stezkách.

Ale copak nechci, aby byla stanovena obecná nauka, aby byla přísně vykázána nauka povinností, která může být formulována jedině *v čistém rozumovém systému* a nad ním? Copak nedoceňuji význam a popírám užitek takové *disciplíny*? Anebo snad popírám pravdu a vznešenost zásady, na níž se zakládá mravouka čistého rozumu? Kdepak! Mravní princip rozumu: *souhlasnost člověka se sebou samým, stálá jednota* co do *pojmu* – je nejvyšší. Vždyť tato jednota je absolutní neproměnnou *podmínkou* rozumného bytí *vůbec*, a tudíž rovněž veškerého rozumného a svobodného jednání: pouze *v ní a spolu s ní* náleží člověku pravda a vyšší život. Ale sama tato jednota není *podstatou*, není *pravdivostí*. Sama v sobě je pustá, tupá, prázdná. Její zákon se tak nikdy nemůže stát *srdcem* a člověka není s to opravdu povznést nad sebe sama. Vskutku nad sebe vposled člověka vyzdvihne pouze jeho srdce, které je pravým orgánem – *nikoliv prázdných* – idejí. Toto srdce mi transcendentální filosofie nesmí vytrhnout z prsou, aby na jeho místo vsadila čistý *pud výhradního jáství*.¹⁷ Nepřipustím, aby jsem byl tímto způsobem osvobozen ze závislosti na *lásce*, abych se stal blaženým výhradně svou *pýchou*. Pakliže by mé prázdné a čisté, nahé a pouhé Já se svou samostatností a svobodou bylo tím nejvyšším, k čemu jsem schopen se usebrat a co jsem schopen nahlédnout, pak by byly uvědomělá sebereflexe i rozumnost prokletím – zatracuji své bytí.

...

Drahý Fichte, vskutku mě nijak nezarmoutí, pakliže Vy nebo kdokoliv jiný budete zvat *chimérismem* to, co já stavím proti idealismu, který osočuji z *nihilismu*. Mé nevědění jsem stavěl na odív ve všech svých spisech. Pyšnil jsem se tím, že jsem neznalý z tak dokonalé a obšírné *znalosti*, že mám jistě plné právo pohrdat pouhým pochybovačem. Jako málokdo jsem od dětských krůčků odhodlaně a zapáleně zápasil o pravdu. Jako málokdo jsem zakusil svou neschopnost a mé srdce tím zjihlo. Převelice zjihlo, milý Fichte, a můj hlas ztichl! Jsa člověkem cítím hluboký soucit se sebou samým i s druhými. Trpělivost si ode mně neřádá velké nasazení; ale že jsem tak trpělivý *vskutku bez námahy*, to si ode mě řádá opravdu hodně. *Lehká* mi bude zem – již brzy.

...

A tak tvrdím: člověk nachází Boha, protože sám sebe může shledat jedině v Bohu a sám si je nezbadatelný, protože je mu bytnost Boha nutně nezbadatelná. *Nutně!* Jinak by v člověku prodlévala jakási *nadbožská* schopnost a Bůh by musel být člověkem vynalezen. Bůh by pak byl pouhou myšlenkou konečné bytosti, byl by

¹⁷ Jacobi se zde opět vztahuje k Fichtovi, který pojednává o „pudu Já“ – Trieb des Ich. – Pozn. překl.

představovanou bytostí,¹⁸ nebyl by bytostí nejvyšší, bytostí *spočívající sama v sobě*, svobodným původcem všech ostatních bytostí, počátkem a koncem. Tak tomu ale není, a proto člověk ztrácí sám sebe, jakmile se vzpouzí, aby se shledal v Bohu jako ve svém původci způsobem, který je lidskému rozumu nezbadatelný; ztrácí se, jakmile chce člověk založit sám sebe *v sobě samém*. Vše se mu pak rozpouští do své vlastní nicoty. Ale člověk takovéto volbě skutečně čelí. Vlastně je to jeho jediná volba: *nicota*, anebo Bůh. Zvolí-li si nicotu, pak ze *sebe* učiní Boha, a to znamená, že z Boha učiní *přízrak*. Pakliže totiž není Boha, je nemožné, aby se člověk a vše, co jej obklopuje, neproměnil v pouhý *přízrak*.

Opakují: Bůh existuje a existuje *mimo* mě, *živoucí pro sebe sama jsoucí bytost*, anebo jsem *Já* Bohem. Nic třetího neexistuje.

Nenajdu-li Boha, musím jej klást. Pak kladu sebevědomí – *vně* mě, *přede* mě a *nade* mě. Já sám jsem silou své jáskosti *zcela a úplně* to, co takto nazývám, a mé první a nejvyšší přikázání pak zní, že *nemám mít bohy mimo mě* nebo mimo onu jáskost. V tom případě již rozumím a zcela nahlížím, jak člověku ono pomatené, nevkusné a *v podstatě* bezbožné uctívání modly *vně jeho samého* vzniká. Přijdu-li tomuto pomatení na kloub, dedukuji-li a konstruuji-li je, jednou pro vždy je zničím.

Učiním si je *srozumitelné*, a tím je zničím, a spolu s ním i onu modloslužbu a rovněž musím vyhladit z mé duše i náboženství lásky a příkladu, musím se vysmívat každé pobídce a každému vnuknutí čehosi *vyššího*, ze svého srdce musím vykázat *každou* zbožnost, *každou* modlitbu.

Kéž jsem dalek takové spásy! Rozhodně, bez okolků, váhání a pochyb dávám přednost pouhému *vnějšimu* modloslužebnictví před čistým náboženstvím, které se mi jeví jako *zbožštění sebe sama*. Chce-li někdo nazývat tuto mou slabost nenáboženskostí, anebo mou pověru *atheismem*, ať mi pak ten, který mě konfrontuje s volbou „atheistického“ Ty, nebo „atheistického“ Já, nemá za zlé, že volím Ty.

¹⁸ Opět se jedná o narážku na Fichta, který např. v *Pokusu o kritiku všeho zjevení* nehovoří o Bohu jako o nejvyšší bytnosti, ale jako o „představě Boha“, „die Vorstellung von Gott“. – Pozn. překl.